

Sms-lån och överskuldsättning

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet ett tjugotal motioner från den allmänna motionstiden 2008 som rör frågor om s.k. sms-lån och överskuldsättning. I motionerna föreslås bl.a. särskild lagstiftning för sms-lån och olika åtgärder för att förhindra överskuldsättning.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

I betänkandet finns tre reservationer och två särskilda yttranden.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Utskottets överväganden	4
Sms-lån	4
Överskuldsättning	21
Reservationer	28
1. Sms-lån, punkt 1 (s, v, mp)	28
2. Överskuldsättning, punkt 2 (s)	30
3. Överskuldsättning, punkt 2 (v)	31
Särskilda yttranden	33
1. Sms-lån, punkt 1 (v)	33
2. Överskuldsättning, punkt 2 (s)	33
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	34
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008	34

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Sms-lån

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:C201, 2008/09:C207, 2008/09:C227, 2008/09:C231, 2008/09:C235, 2008/09:C249, 2008/09:C259, 2008/09:C272, 2008/09:C342, 2008/09:C350, 2008/09:C380, 2008/09:C390 yrkande 9, 2008/09:C395 i denna del, 2008/09:C398, 2008/09:C440 yrkandena 2, 3 och 5 samt 2008/09:C465.

Reservation 1 (s, v, mp)

2. Överskuld sättning

Riksdagen avslår motionerna 2008/09:C238, 2008/09:C244, 2008/09:C357, 2008/09:C390 yrkandena 10–12 och 14, 2008/09:C395 i denna del, 2008/09:C416 yrkande 1, 2008/09:C440 yrkande 4 och 2008/09:So575 yrkande 28.

Reservation 2 (s)

Reservation 3 (v)

Stockholm den 24 mars 2009

På civilutskottets vägnar

Carina Moberg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Carina Moberg (s), Inger René (m), Johan Löfstrand (s), Eva Bengtson Skogsberg (m), Lennart Pettersson (c), Christina Oskarsson (s), Jan Ertsborn (fp), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s), Yvonne Andersson (kd), Anti Avsan (m), Egon Frid (v), Eva Sonidsson (s), Jan Lindholm (mp), Katarina Brännström (m), Mats Sander (m) och Camilla Lindberg (fp).

Utskottets överväganden

Inledning

I betänkandet behandlar utskottet ett tjugotal motioner från den allmänna motionstiden 2008 som rör frågor om s.k. sms-lån och överskudsättning. I motionerna föreslås bl.a. särskild lagstiftning för sms-lån samt olika åtgärder för att förhindra överskudsättning. Förslagen i motionerna finns i *bilagan*.

När utskottet våren 2008 behandlade motioner från den allmänna motionstiden 2007 rörande dessa frågor anordnade utskottet som ett led i beredningen av de då aktuella motionerna den 31 januari 2008 en offentlig utfrågning. Deltagarna och vad som framfördes vid utfrågningen framgår av bilaga 2 i betänkande 2007/08:CU10.

Sms-lån

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner som rör sms-lån och andra korttidskrediter. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete inom Justitiedepartementet.

Jämför reservation 1 (s, v, mp) och särskilt yttrande 1 (v).

Bakgrund

År 2006 introducerades korttidskrediter på den svenska marknaden. Det mest utmärkande för korttidskrediter är snabbheten i ansöknings-, beviljnings- och utbetalningsprocessen. Av denna anledning kallas de ofta för ”snabbkrediter” eller ”snabblån”. Många av de företag som marknadsför korttidskrediter till konsumenterna ägnar sig uteslutande åt att låna ut små belopp och med en löptid kortare än tre månader. Ansökan om en korttidskredit sker på olika sätt hos olika kreditgivare. Det vanligaste är låneansökningar via mobiltelefon (sms) eller via Internet. Om lånet beviljas sker enligt vissa aktörers marknadsföring utbetalningen efter 10–15 minuter till ett kontonummer som den sökande har uppgivit. Enligt vissa av företagen utgår ingen ränta på lånen, men för att få låna får kredittagaren betala en avgift. Denna avgift varierar ofta med storleken på krediten och är olika stor hos olika kreditgivare. Ofta utgår en extra avgift på 10–30 kr om lån söks via sms, men vanligtvis utgår ingen sådan extra avgift om lån söks via Internet. Om lånet inte återbetalas i rätt tid utgår dröjsmålsränta från förfallodagen.

Bestämmelser om konsumentkrediter finns i konsumentkreditlagen (1992:830).

Motionerna

Christina Axelsson och Sonia Karlsson (båda s) anser i motion C231 att konsumentkreditlagen ska ändras så att kravet på kreditprövning, information och skriftliga kreditavtal också ska omfatta korttidskrediter som sms-lån. Enligt motionärerna bör regeringen omgående återkomma till riksdagen med förslag till lagändringar. Ett tillkännagivande föreslås i enlighet härmed.

Även Monica Green (s) menar i motion C227 att konsumentkreditlagens krav på kreditprövning, information och skriftliga kreditavtal också ska gälla sms-lån. Motionären anser att en kreditgivare som inte tagit kreditupplysning på en kund inte ska kunna vända sig till Kronofogdemyndigheten för att driva in en fordran. Ett tillkännagivande föreslås i enlighet härmed.

I motion C398 av Kerstin Lundgren (c) föreslås ett tillkännagivande om att konsumentkreditlagens regler när det gäller s.k. snabb lån ska skärpas. Motionären anser också att åtgärder som bör övervägas är krav på bättre information, att låneavtalen blir skriftliga och att det ske ska en obligatorisk kreditprövning.

Liknande synpunkter förs fram i motion C272 av Elisabeth Svantesson (m). I motionen föreslås ett tillkännagivande om en översyn av konsumentkreditlagen.

Eva Flyborg (fp) anför i motion C259 att det bör övervägas att införa bestämmelser om att ett sms-lån måste föregås av tydlig information om vilken procentsats som utgår och om den totala kostnaden för lånet. Först därefter skulle en avtalsbekräftelse få skickas. Ett tillkännagivande föreslås i enlighet härmed.

Lennart Pettersson och Maria Kornevik Jakobsson (båda c) önskar i motion C249 en översyn av reglerna när det gäller kreditinstitutens skyldighet att ange effektiv ränta för krediterna. Ett tillkännagivande föreslås i enlighet härmed.

I motion C342 anser Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s) att det ska vara otillåtet att låna ut pengar utan att ange den effektiva räntan, oavsett återbetalningstid och storlek på lånebeloppet. En rimlig tid ska vidare förflyta mellan låneansökan och utbetalningen. Det ska även ske en fullständig kreditprövning. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed.

Emma Henriksson (kd) anför i motion C380 att ett sätt att minska risken för att människor hamnar på obestånd till följd av korttidslån skulle kunna vara att begränsa utlåningen av småbelopp till personer som har betalningsförelägganden. Företag som erbjuder sms-lån och andra s.k. snabb lån skulle därmed vara tvungna att kontrollera med Kronofogdemyndigheten att det inte finns ett pågående ärende innan en kredit beviljas. Ett annat alternativ skulle kunna vara att införa ångerrätt i t.ex. ett dygn och att skärpa reglerna för sms-tjänster. Motionären anser vidare bl.a. att lagstiftningen tydligare bör slå vakt om att marknadsföringen av korttidskrediter sker på ett ansvarsfullt sätt. Regeringen bör, enligt motionären,

skyndsamt hantera lagstiftningsprocessen för att minska risken för att korttidskrediter leder in i eller förvärrar en skuldfälla. Motionären föreslår ett tillkännagivande om en översyn av konsumentkreditlagen.

Egon Frid m.fl. (v) framhåller i motion C390 att sms-lånen främst riktar sig till grupper av människor som redan är ekonomiskt utsatta. Lånen används t.ex. till att betala mat, alkohol eller annan konsumtion. Motionärerna anför vidare att eftersom även mindre krediter, som t.ex. sms-lån, kan leda till överskuldssättning bör gränsen för när förenklad kreditprövning får ske sänkas. Mot denna bakgrund begär motionärerna att regeringen snarast lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att sms-lån och andra snabblån förbjuds samt att beloppsgränsen för när en förenklad kreditprövning får ske sänks (yrkande 9).

Reza Khelili Dylami (m) anser i motion C395, delvis, att reglerna för kreditgivning ska stramas upp. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed.

I motion C440 av Carina Moberg m.fl. (s) föreslås tillkännagivanden om dels att regeringen ska ges i uppdrag att utarbeta ett program för att utbilda unga konsumenter i privatekonomiska frågor som sms-lån och snabba krediter (yrkande 2), dels att reglerna för kreditprövningen när det gäller s.k. snabblån bör skärpas (yrkande 3) och dels att det införs en betänketid för bl.a. sms-lån (yrkande 5). Motionärerna menar bl.a. att ungdomar behöver få kunskap och information för att motverka den utveckling av snabba krediter som sker i dag. Utbildning och information måste ske tidigt och bli obligatorisk för att få effekt. Vidare bör reglerna för kreditprövningen vid sms-lån skärpas så att den aktuella inkomsten beaktas. Undantaget i konsumentkreditlagen för kreditprövning bl.a. när kredittiden är högst tre månader bör också ses över. Motionärerna anser även att det bör införas en betänketid för bl.a. sms-lån och att pengarna ska kunna betalas ut först efter en dag.

Rolf Gunnarsson (m) anser i motion C201 att det måste bli svårare att få s.k. snabblån. Motionären menar att det måste ställas krav på dem som söker lån och att det ska göras riktiga kreditprövningar också vid snabblån. Enligt motionären borde de kreditgivare som beviljar lån utan att ha fullgjort dessa kriterier själva få stå för lånet och inte kunna vända sig till Kronofogdemyndigheten med sina betalningskrav. Ett tillkännagivande föreslås i enlighet härmed.

Krav på en översyn av lagstiftningen när det gäller s.k. snabblån som t.ex. sms-lån framställs också i motionerna C207 av Ann-Christin Ahlberg (s), C235 av Catharina Bråkenhielm (s), C350 av Thomas Bodström (s) och C465 av Ulf Holm (mp).

Gällande bestämmelser

Finansiella institut som ägnar sig åt kreditgivning men inte finansierar sig genom upplåning från allmänheten – t.ex. sms-låneföretag – behöver inte tillstånd från Finansinspektionen för att driva sin verksamhet och står därför inte heller under Finansinspektionens tillsyn.

Ett finansiellt institut som lämnar eller förmedlar krediter, t.ex. i form av konsumentkrediter, ska anmäla sin verksamhet till Finansinspektionen enligt lagen (1996:1006) om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet. Finansinspektionen för ett register över anmälda institut. Om en fysisk eller juridisk person ägnar sig åt verksamhet som är anmälningspliktig utan att ha gjort en anmälan ska Finansinspektionen förelägga personen att göra en anmälan. Om personen inte rättar sig efter föreläggandet ska inspektionen förelägga den att upphöra med verksamheten. Är det osäkert om anmälningsskyldighet föreligger beträffande viss verksamhet får Finansinspektionen förelägga personen att lämna de upplysningar om verksamheten som behövs för att bedöma om så är fallet (8 §).

I lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet uppställs vissa krav på ägare och ledning. Den som i väsentlig utsträckning har åsidosatt skyldigheter i näringsverksamhet eller som har gjort sig skyldig till allvarlig brottslighet får inte ägna sig åt verksamhet som är anmälningspliktig. För en juridisk person gäller detta förbud den som har ett kvalificerat innehav av andelar i den juridiska personen eller ingår i dess ledning (3 § i dess lydelse fr.o.m. den 15 mars 2009).

När en anmälan kommer in till Finansinspektionen gör inspektionen en kontroll av att kraven på ägare och ledning är uppfyllda. Finansinspektionen kontrollerar därefter minst en gång per år att ägare och ledning uppfyller de krav som ställs på dem. Om kravet på ägare och ledning inte är uppfyllt får inspektionen, om verksamheten drivs av en fysisk person, förelägga denne att upphöra med verksamheten. Om verksamheten drivs av en juridisk person får inspektionen förelägga denne att göra rättelse. Om rättelse inte görs får inspektionen förelägga personen att upphöra med verksamheten (9 §).

Finansiella institut som har anmält sin verksamhet till Finansinspektionen ska på begäran lämna inspektionen de upplysningar om verksamheten som behövs för att inspektionen ska kunna kontrollera att instituten följer lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism, lagen (2002:444) om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall och förordningen (EG) nr 1781/2006 om information om betalaren som ska åtfölja överföringar av medel (7 § lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet i dess lydelse fr.o.m. den 15 mars 2009).

Finansinspektionen får även, när inspektionen anser att det är nödvändigt, genomföra en undersökning hos ett finansiellt institut som omfattas av lagen om anmälningsplikt avseende viss finansiell verksamhet. En sådan undersökning får endast omfatta den verksamhet som är anmälningspliktig enligt den lagen (7 a §). Vidare får Finansinspektionen förelägga ett finansiellt institut att göra rättelse om upplysningar enligt 7 § inte lämnas eller institutet efter att ha gjort en anmälan om verksamheten, överträder en bestämmelse i lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism eller en föreskrift som har meddelats med stöd av

den lagen eller en bestämmelse i förordningen (EG) nr 1781/2006 om information om betalaren som ska åtfölja överföringen av medel. Om rättelse inte görs, får inspektionen förelägga institutet att upphöra med verksamheten (10 § i dess lydelse fr.o.m. den 15 mars 2009).

I marknadsföringslagen (2008:486) finns regler för marknadsföring, och lagen gäller för all marknadsföring. Genom 2008 års marknadsföringslag har direktivet om otillbörliga affärsmetoder 2005/29/EG genomförts i svensk rätt. Enligt 10 § första stycket marknadsföringslagen får en näringsidkare vid marknadsföringen inte använda sig av felaktiga påståenden eller andra framställningar som är vilseledande i fråga om näringsidkarens egen eller någon annans näringsverksamhet. I paragrafens andra stycke finns exempel på i vilka avseenden påståenden och andra framställningar inte får vara vilseledande. I tredje stycket förtydligas att förbudet mot vilseledande marknadsföring omfattar vilseledande utelämnande av väsentlig information. En näringsidkare får således inte heller utelämnas väsentlig information i marknadsföringen av sin egen eller någon annans näringsverksamhet. Med vilseledande utelämnande avses även sådana fall när den väsentliga informationen ges på ett oklart, obegripligt, tvetydigt eller annat olämpligt sätt. I 8 § marknadsföringslagen anges att sådan vilseledande marknadsföring som anges i punkterna 1–23 i bilaga I till direktiv 2005/29/EG alltid är att anse som otillbörlig. Bilagan ska enligt 4 § första stycket marknadsföringslagen gälla som lag i Sverige. En näringsidkare vars marknadsföring är otillbörlig får, enligt 23 § marknadsföringslagen, förbjudas att fortsätta med denna eller med någon annan liknande åtgärd. Av 24 § marknadsföringslagen framgår att en näringsidkare som vid sin marknadsföring låter bli att lämna väsentlig information får åläggas att lämna sådan information. I 26 § marknadsföringslagen anges att ett förbud enligt 23 § och ett åläggande enligt bl.a. 24 § ska förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt. Talan om förbud eller åläggande enligt bl.a. 23 och 24 §§ väcks vid Marknadsdomstolen. Talan om förbud eller åläggande får väckas av Konsumentombudsmannen, en näringsidkare som berörs av marknadsföringen eller en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare. I fall som inte är av större vikt får Konsumentombudsmannen meddela föreläggande om bl.a. förbud som avses i 23 § (förbuds föreläggande) och åläggande som avses i 24 § (informationsföreläggande). Föreläggandet ska förenas med vite.

Marknadsföringslagen kompletteras av regler i speciallagar för t.ex. vissa branscher, produkter eller tjänster. För krediter som är avsedda huvudsakligen för enskilt bruk och som lämnas eller erbjuds en konsument av en näringsidkare i dennes yrkesmässiga verksamhet finns regler om marknadsföring i konsumentkreditlagen (1992:830).

Kreditgivning till konsumenter regleras i huvudsak i konsumentkreditlagen. Enligt 5 § konsumentkreditlagen ska näringsidkaren i sitt förhållande till konsumenten iaktta god kreditgivningssed och därvid ta till vara konsumentens intressen med tillbörlig omsorg. I 5 a § stadgas att näringsidka-

ren, innan kredit beviljas, ska pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon har åtagit sig enligt kreditavtalet (kreditprövning). Kreditprövning behöver inte göras om näringsidkaren på grund av sin kännedom om konsumenten eller andra omständigheter har grundad anledning att utgå från att konsumenten har ekonomiska förutsättningar att fullgöra vad han eller hon åtagit sig. Kravet på kreditprövning gäller inte heller för engångskrediter när kredittiden är högst tre månader och kreditbeloppet ska betalas på en gång eller för krediter som avser mindre belopp.

I 6 § konsumentkreditlagen finns regler om marknadsföring och information. Enligt bestämmelsen ska en näringsidkare vid annonsering, skyltning och liknande marknadsföring beträffande kredit lämna information om den effektiva räntan för krediten och, om det är fråga om kredit för förvärv av en särskild vara, tjänst eller annan nytthet, även ange kreditkostnaden och kontantpriset. Sådan information behöver dock inte lämnas om krediten avser ett belopp som uppgår till högst 1 500 kr eller om krediten ska återbetalas inom tre månader. Om information som anges i bl.a. 6 § inte lämnas ska, enligt 8 § konsumentkreditlagen, marknadsföringslagen tillämpas, med undantag av bestämmelserna om marknadsstörningsavgift. Sådan information ska anses vara väsentlig enligt 10 § tredje stycket marknadsföringslagen. I 9 § konsumentkreditlagen ställs krav på att ett avtal om kredit ska ingås skriftligen. Kravet på skriftlighet gäller dock inte för engångskrediter när kredittiden är högst 45 dagar och hela kreditbeloppet ska betalas på en gång eller för krediter som avser ett belopp som uppgår till högst 1 500 kr.

Enligt 12 § konsumentkreditlagen är kredittagaren skyldig att, utöver eller i stället för ränta, betala särskild ersättning för krediten (avgift) endast om sådan ersättning avser kostnader som kreditgivaren har för krediten och om avgiften har angetts särskilt i avtalet. Om kostnader kan särskiljas, får avgift tas ut särskilt för varje sådan kostnad.

Av 35 § konsumentkreditlagen framgår att Konsumentverket utövar tillsyn över att lagen följs. Verkets tillsyn omfattar dock inte Sveriges riksbank, verksamhet som står under tillsyn av Finansinspektionen eller verksamhet hos Kronofogdemyndigheten. För tillsynen har Konsumentverket eller den som verket förordnar, enligt 36 § konsumentkreditlagen, rätt att företa inspektion hos näringsidkare som bedriver varuförsäljning eller som i sin yrkesmässiga verksamhet lämnar, förmedlar eller övertar kredit som avses i lagen och att ta del av samtliga handlingar som behövs för tillsynen. Näringsidkaren ska lämna de upplysningar om verksamheten som begärs för tillsynen. Om en näringsidkare inte tillhandahåller handlingar eller lämnar upplysningar i ett sådant fall som avses i första stycket, får Konsumentverket förelägga näringsidkaren vid vite att fullgöra sin skyldighet. Enligt 37 § konsumentkreditlagen, får Konsumentverket, om närings-

idkaren inte följer vad som föreskrivs i 5 a §, förelägga näringsidkaren att upphöra med att lämna krediter. Förelägandet får förenas med vite. Om det är tillräckligt, får Konsumentverket i stället meddela varning.

Lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden gäller enligt 1 § avtalsvillkor som näringsidkare använder när de erbjuder varor, tjänster eller andra nyttigheter till konsumenter. I 3 § stadgas att om ett avtalsvillkor som avses i 1 § med hänsyn till pris och övriga omständigheter är oskäligt mot konsumenten, får Marknadsdomstolen förbjuda näringsidkaren att i framtiden i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor, om förbudet är påkallat från allmän synpunkt eller annars ligger i konsumenternas eller konkurrenternas intresse.

Marknadsdomstolen

Under våren 2006 väckte Konsumentombudsmannen (KO) talan vid Marknadsdomstolen mot ett sms-låneföretag och yrkade att domstolen vid vite skulle ålägga företaget att vid marknadsföring av sms-lån via radio och tv på ett tydligt sätt informera om löptid och kostnader för marknadsförda krediter. Vidare yrkade KO att Marknadsdomstolen skulle förbjuda sms-låneföretaget att via radio och tv samt på sin webbplats marknadsföra sms-lån genom att framhålla krediten som en snabb och bekväm möjlighet att lösa ekonomiska problem.

I en dom den 25 juli 2007 lämnade Marknadsdomstolen yrkandet om information i marknadsföringen utan bifall och anförde bl.a. följande. Krediter av den typ som sms-låneföretaget marknadsför är en förhållandevis ny företeelse på den svenska marknaden. Att det kan finnas behov av att framdeles utvidga informationskravet enligt konsumentkreditlagen vad avser denna nya typ av krediter kan inte uteslutas, särskilt med beaktande av den teknikutveckling som förkommer på området. En sådan utvidgning bör dock, enligt domstolen, ske i ett sammanhang och i första hand ankomma på lagstiftaren. Mot den nu angivna bakgrunden synes det i dagsläget saknas utrymme för Marknadsdomstolen att med stöd av konsumentkreditlagen ålägga sms-låneföretaget att lämna den information som KO ansett vara nödvändig. Vad gäller det andra yrkandet förbjöd Marknadsdomstolen sms-låneföretaget vid vite av 500 000 kr att använda sig av argument i marknadsföringen som anspelar på hur snabbt och lätt det är att få lån (MD 2007:17).

I oktober 2006 väckte KO vid Marknadsdomstolen talan mot samma sms-låneföretag och yrkade att domstolen vid vite skulle förbjuda företaget att i kreditavtal använda avtalsvillkor som innebär att konsumenten ska utge avgift för kredit i den del avgiften inte motsvaras av en kostnad som sms-låneföretaget har för krediten. Enligt KO saknade sms-låneföretaget grund för att ta ut avgifterna eftersom dessa inte motsvarar sms-låneföretagets kostnader för de enskilda krediterna. Att ta ut avgifterna var, enligt KO, inte förenligt med 12 § konsumentkreditlagen. KO påstod att avtalsvillko-

ret om särskild avgift var ett oskäligt avtalsvillkor i enlighet med 3 § avtalsvillkorslagen eftersom det vilade på grunder som direkt strider mot 12 § konsumentkreditlagen.

I dom den 30 januari 2008 förbjöd Marknadsdomstolen företaget vid vite av 750 000 kr att ta ut avgifter som inte motsvarar kostnaderna för lånet till den enskilde konsumenten (MD 2008:3). Den 15 februari 2008 väckte KO talan mot sms-låneföretaget vid Stockholms tingsrätt om utdömande av vitet och anförde att företaget inte följt Marknadsdomstolens dom.

KO har härefter, i oktober 2008, väckt talan vid Marknadsdomstolen mot ytterligare ett sms-låneföretag och yrkat att domstolen vid vite ska förbjuda företaget att använda avtalsvillkor vid konsumentkrediter där avgift tas ut av konsumenten för kreditgivarens vinst eller för att täcka kreditgivarens kostnader avseende vissa närmare angivna poster. Enligt KO kan dessa avgifter inte anses utgöra en kostnad för krediten enligt 12 § konsumentkreditlagen. Avtalsvillkoret är därför oskäligt enligt lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden.

Företaget har bestritt bifall till KO:s talan.

Marknadsdomstolen har ännu inte avgjort målet.

Myndighetsrapporter m.m.

I september 2006 gjorde Kronofogdemyndigheten en första sammanställning av ansökningar om betalningsföreläggande på grund av obetalda sms-lån. Då hade 390 ansökningar kommit in och av dessa avsåg 44 % unga vuxna, dvs. personer mellan 18 och 25 år. Enligt statistik för hela 2006 var det totala antalet ansökningar 1 407 stycken, varav drygt 39 % avsåg gruppen 18–25 år. Under hela 2007 kom det in 20 418 ansökningar, varav 35,9 % avsåg gruppen 18–25 år. Kronofogdemyndighetens statistik för 2008 visar att antalet ansökningar fortsatt att öka. Under första halvåret 2008 kom det in 17 299 ansökningar och under hösten 18 476 stycken. Totalt under året kom det in 35 775 ansökningar på grund av obetalda sms-lån. Gruppen 18 – 25 åringar är fortfarande överrepresenterad men andelen ansökningar riktade mot denna grupp har jämfört med 2007 minskat från 35,9 till 27,1 % av de obetalda lånen. Det har i stället skett en åldersmässig förskjutning från de yngsta åldersgrupperna till de äldre. Den största ökningen av antalet ärenden, jämfört med 2007, gäller för dem som är 36 år och äldre. Vidare har kvinnornas andel ökat. Under 2008 har ökningen lett till att kvinnorna står för en nästan lika stor del av ansökningarna som männen, och i åldersgrupperna från 46 år och uppåt utgör kvinnorna en större andel än männen. Antalet företag som ansöker om betalning av sms-lån har ökat med 60 % sedan 2007.

Alla sms-låneföretag är dock inte medräknade eftersom vissa företag överlåter sina fordringsanspråk till inkassobolag som i sina ansökningar om betalningsföreläggande inte uppger att fordran avser sms-lån. Sådana ansökningar kommer inte med i Kronofogdemyndighetens statistik.

Konsumentombudsmannen överlämnade i augusti 2007 en begäran till regeringen om en begränsad översyn av lagstiftningen som rör s.k. snabblån. Vid en sådan översyn bör man, enligt Konsumentombudsmannen, också i övrigt utreda låneverksamheten och föreslå de åtgärder som bedöms relevanta för att begränsa de negativa följd effekter för konsumenterna som verksamheten kan leda till. I sin skrivelse lämnar Konsumentombudsmannen en redovisning av problematiken och pekar på möjliga åtgärder. Dessa är enligt Konsumentombudsmannen bl.a. att undantagsregeln i 5 a § konsumentkreditlagen begränsas så att långgivaren ska tvingas att pröva om konsumenten har ekonomiska förutsättningar att klara sitt åtagande innan snabblån beviljas, att det införs ett informationskrav för snabblån vad gäller lånets löptid och kostnader för lånet samt att undantaget i 9 § konsumentkreditlagen begränsas så att kravet på skriftligt kreditavtal även omfattar snabblån.

Under hösten 2007 presenterade Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten rapporten (2007:17) Sms-lån – En kartläggning av unga vuxnas erfarenheter. I rapporten presenteras en enkätundersökning om sms-lån som myndigheterna genomfört under hösten 2007 på communitysajten Play-ahead.

I december 2007 presenterade Konsumentverket studien Marknaden för korttidskrediter – En studie ur unga vuxnas perspektiv. Studien syftar till att analysera marknaden för korttidskrediter genom en sammanställning av befintliga rapporter och utredningar som gjorts om unga vuxnas privatekonomi och konsumtion av korttidskrediter. Studien ingår som en del i rapporten (2008:1) Analys av utvecklingen inom konsumentområdet.

Kronofogdemyndigheten fick i regleringsbrevet för 2008 i uppdrag att i samråd med Konsumentverket identifiera risker för och orsaker till över-skuldsättning hos ungdomar. Uppdraget har redovisats i rapporten Överskuldsättning och ekonomiska problem bland ungdomar – En kartläggning av risker (KFM Rapport 2008:3). I rapporten har bl.a. problematiken kring sms-lån uppmärksammats.

Finansinspektionen har undersökt sms-låneföretagens rutiner för att identifiera sina kunder enligt bl.a. den då gällande lagen (1993:768) om åtgärder mot penningtvätt. Resultatet av arbetet presenterades i januari 2008 i en rapport, 2008:1. I rapporten anförts att Finansinspektionen genom sin undersökning har medverkat till att företagen har förbättrat rutinerna för att identifiera sina kunder enligt lagen om åtgärder mot penningtvätt. Vidare har Finansinspektionen uppmärksammat sms-låneföretagen på att de i sin verksamhet kan bli utnyttjade för penningtvätt. Företagen har också informerats om att misstankar om penningtvätt ska rapporteras till Finansinspektionen. Enligt Finansinspektionen föranledde undersökningen då inga ytterligare åtgärder från inspektionen. Lagen om åtgärder mot penningtvätt har fr.o.m. den 15 mars 2009 ersatts av lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

I rapporten 2008:13 Konsumentskyddet på finansmarknaden har Finansinspektionen bl.a. pekat på det förhållandet att inspektionen inte har tillsyn över företag som endast bedriver utlåning. Dessa företag är dock registrerade hos Finansinspektionen. Inspektionen anser att detta är en olämplig reglering eftersom konsumenten kan förledas att tro att registreringen innebär att inspektionen har tillsyn över företagets verksamhet. Många av de företag som erbjuder de mest kostsamma lånen står alltså utan tillsyn från inspektionen. Dessutom har flera företag som tillhandahåller exempelvis sms-lån inte ens registrerat sig, vilket för närvarande granskas av inspektionen. Finansinspektionen anser att tillståndsplikten borde omfatta alla kreditgivare som erbjuder krediter till konsumenter, eller också borde inget registreringskrav föreligga över huvud taget.

De nordiska konsumentombudsmännen har våren 2008 inlett ett samarbete för att på ett effektivare sätt komma till rätta med problemen med sms-lån.

Som ett led i beredningen av de motioner om sms-lån och överskuldssättning som väcktes under den allmänna motionstiden 2007 anordnade utskottet den 31 januari 2008 en offentlig utfrågning. Vid utfrågningen deltog bl.a. företrädare för Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten. Deltagarna och vad som framfördes vid utfrågningen framgår av bilaga 2 i betänkande 2007/08:CU10.

Vid utskottsutfrågningen den 31 januari 2008 framkom bl.a. att Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten bedriver ett arbete i samarbete med skolorna som syftar till att förebygga att ungdomar hamnar i skuldfällan. Myndigheterna har tagit fram ett utbildningspaket som innehåller information om vad ungdomar behöver tänka på för att inte få betalningsproblem, hur snabbt en skuld växer om den inte betalas i tid m.m. Tillsammans med Finansinspektionen och Kronofogdemyndigheten har Konsumentverket myndighetssamverkan kring utbildning i privatekonomi. Det kan nämnas att under 2008 har dessa myndigheter, som en del i samverkansprojektet "Koll på cashen" som syftar till att ge gymnasieungdomar bättre kunskaper i privatekonomi, genomfört en landsomfattande skolturné och besökt totalt 24 skolor. Finansinspektionen har även inrättat ett samordningssekreteriat för finanskunskap och en särskild webbplats för utbildningsmaterial i privatekonomi Portalen. Det primära syftet med Portalen är att nå ut med information om tillgängligt material, läromedel, kurser m.m. till lärare i gymnasieskolan, men även till andra som har utbildningsansvar. Av Finansinspektionens verksamhetsplan för 2009 framgår att under året planeras utökade insatser för privatekonomisk utbildning. Finansinspektionens resurser i detta avseende kommer därför i hög grad att satsas på lärarstöd i olika former – utbildningsmaterial, seminarier och kurser – för att kunna nå ut brett till bl.a. skolungdom via gymnasieskolan.

Vidare har Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten, Finansinspektionen, Ungdomsstyrelsen och Centrala studiestödsnämnden inlett ett samarbete när det gäller dessa frågor.

Promemorian Konsumentskyddet inom det finansiella området

Promemorian Konsumentskyddet inom det finansiella området, av den 12 september 2005, har utarbetats av en sakkunnig person på uppdrag av Finansdepartementet. I promemorian görs en genomgång av konsumentskyddet på det finansiella området samt lämnas förslag till åtgärder för att stärka detta skydd. Genomgången avser såväl lagstiftningen som den tillsyn och övriga åtgärder som myndigheterna genomför. Också de berörda näringsidkarnas egenåtgärder till nytta för konsumentskyddet berörs.

I promemorian föreslås förändringar i den lagstiftning som rör konsumentskyddet på det finansiella området. Bland annat föreslås att det i konsumentkreditlagen införs en uttrycklig bestämmelse om kreditgivarnas avrådningskyldighet. Om en kredit som näringsidkaren erbjuder med hänsyn till priset för krediten, konsumentens ekonomiska situation eller andra särskilda omständigheter inte kan anses vara till rimlig nytta för konsumenten ska näringsidkaren avråda konsumenten från att ta krediten. Det föreslås också att det i konsumentkreditlagen införs civilrättsliga sanktionsbestämmelser för brister när det gäller kreditprövningen och fullgörandet av avrådningskyldigheten. Enligt förslaget ska, om en näringsidkare försummat att avråda konsumenten när det funnits skäl för det, näringsidkarens fordran sättas ned eller villkoren i övrigt i kreditavtalet jämkas i den utsträckning som krävs för att krediten ska bli till rimlig nytta för konsumenten. Har en näringsidkare brustit i kreditprövningen och skulle en noggrann kreditprövning ha visat att konsumenten inte hade förmåga att återbetala krediten helt eller delvis, ska näringsidkarens fordran sättas ned i motsvarande mån, om inte särskilda skäl föreligger.

Det nya konsumentkreditdirektivet

Ett nytt konsumentkreditdirektiv (2008/48/EG) antogs av EU den 23 april 2008. Direktivet utgår från fullharmonisering på området men är inte heltäckande. På de områden där direktivet saknar bestämmelser kan medlemsstaterna behålla eller besluta om nya bestämmelser. Direktivet ska vara genomfört i maj 2010.

Enligt direktivet ska all reklam för kreditavtal där det anges en räntesats eller andra sifferuppgifter som rör kreditkostnaden för konsumenten innehålla standardinformation (artikel 4.1). Standardinformationen ska på ett klart, kortfattat och framträdande sätt med hjälp av ett typexempel upplysa om bl.a. krediträntan, fast eller rörlig eller båda, tillsammans med information om eventuella avgifter som utgör en del av konsumentens sammanlagda kreditkostnader, det sammanlagda kreditbeloppet och effektiv ränta (artikel 4.2). För reklam som inte anger någon sådan räntesats eller sifferuppgift har en medlemsstat möjlighet att ändå uppställa krav på att kreditens effektiva ränta ska anges.

Direktivet ställer vidare upp krav på att kreditgivaren eller kreditförmedlaren ska se till att konsumenten får del av information i god tid innan kreditavtalet ingås. Detta ska ske genom att konsumenten får del av en

blankett benämnd Standardiserad europeisk konsumentkreditinformation. Om avtalet tecknas på konsumentens begäran genom distanskommunikation, exempelvis via sms, ska denna förhandsinformation i stället lämnas så snart kreditavtalet har ingåtts. Informationen omfattar bl.a. det sammanlagda kreditbeloppet och villkoren för utnyttjandet av krediten, kreditavtalets löptid, krediträntan, effektiv ränta och den sammanlagda kreditkostnaden, delbetalningarnas storlek, dröjsmålsränta och förekomst eller avsaknad av ångerrätt (artikel 5).

Vidare ska kreditgivaren innan kreditavtalet ingås göra en bedömning av konsumentens kreditvärdighet, dvs. en kreditprövning ska alltid komma till stånd. Prövningen ska ske på grundval av tillräckliga uppgifter, som i förekommande fall erhållits från konsumenten, och, när det är nödvändigt, på grundval av sökning i relevant databas (artikel 8). Direktivet innehåller också en bestämmelse om den information som ska ges i kreditavtal. Kreditavtalet ska bl.a. innehålla uppgifter om kreditavtalets löptid, det sammanlagda kreditbeloppet, kreditränta, effektiv ränta, tillämplig dröjsmålsränta och förekomst eller avsaknad av ångerrätt (artikel 10). Konsumenten ska, i förekommande fall, informeras om en ändring av krediträntan på papper eller på något annat varaktigt medium innan ändringen träder i kraft (artikel 11). Genom direktivet införs även harmoniserade regler om hur den effektiva räntan ska beräknas (artikel 19).

I direktivet finns vidare en bestämmelse om ångerrätt. Konsumenten ska ha rätt att inom 14 kalenderdagar frånträda kreditavtalet utan att behöva ange några skäl (artikel 14). I artikeln anges närmare när denna ångerfrist ska börja löpa. En konsument som utnyttjar sin ångerrätt måste betala tillbaka lånebeloppet inklusive upplupen ränta till kreditgivaren.

Medlemsstaterna ska se till att kreditgivarnas verksamhet regleras i lag eller övervakas av ett organ eller en myndighet som är oberoende av finansiella institutioner (artikel 20). Medlemsstaterna får själva fastställa vilka sanktioner som ska tillämpas vid överträdelse av de nationella bestämmelser som antas enligt direktivet (artikel 23). Det ska också finnas tvistlösningsförfaranden vid sidan av domstolar för att lösa konsumenttvister som gäller kreditavtal (artikel 24).

Direktivet är inte tillämpligt på kreditavtal som avser ett sammanlagt kreditbelopp under 200 euro eller över 75 000 euro. Det är inte heller tillämpligt på kreditavtal enligt vilka krediten ska betalas tillbaka inom tre månader och för vilka endast obetydliga avgifter ska betalas (artikel 2). I ingressen till direktivet (10) anges bl.a. att en medlemsstat kan behålla eller införa nationell lagstiftning som motsvarar bestämmelserna i detta direktiv eller vissa av dess bestämmelser för kreditavtal som inte omfattas av direktivets tillämpningsområde, t.ex. för kreditavtal som gäller belopp som understiger 200 euro eller överstiger 75 000 euro. För de krediter som är undantagna från direktivets tillämpningsområde kan Sverige följaktligen välja om direktivets bestämmelser i sak ska gälla även för dessa krediter eller om andra regler ska gälla.

Interpellationsdebatter och frågesvar

Sms-lånen har varit föremål för flera interpellationsdebatter och frågor till ansvariga statsråd.

Justitieminister Beatrice Ask har i en interpellationsdebatt den 16 december 2008 (ip. 2008/09:175) bl.a. anfört att det inom departementet pågår ett arbete med att genomföra det konsumentkreditdirektiv som antogs inom EU våren 2008. Arbetet är inriktat på att departementet ska ha en promemoria klar i början av 2009. Först och främst handlar förslagen om att genomföra direktivet i svensk rätt, men även problemen med sms-lånen tas upp i promemorian. Ministern anförde vidare att det är bra om det regelverk som styr sms-lånen kan göras tydligare så att färre får problem med ökad skuldsättning. Samtidigt ska vi nog inte i onödan, anförde ministern, hindra dem som trots vetskap om kostnaderna för lånen uppskattar att det finns enkla och snabba sätt att låna. Svårigheten är att möjliggöra enkla lån och samtidigt skydda dem som riskerar att råka illa ut genom överskuldsättning.

Ministern uttalade vidare att hon höll med om att vi inte kan ha en ordning med bristfälliga eller uteblivna kreditprövningar som riskerar att försätta människor i skuldfällor. Direktivet kräver också att kreditgivarna ska kreditpröva konsumenterna. Ett krav på kreditprövning borde vara en verkningsfull åtgärd för att förhindra att lån beviljas utan att kreditgivaren först säkerställt att kunden är god för krediten. Krediter under 200 euro faller utanför direktivet, men det finns möjlighet att inkludera även dessa.

Som svar på frågan om långgivaren kan ställas till svars pekade ministern på att Konsumentverket utövar tillsyn av att konsumentkreditlagen följs. Ministern anförde vidare att om man inför ett krav på kreditprövning även för de minsta krediterna kommer Konsumentverket att kunna ingripa när kreditprövning inte görs. Dessutom har domstol i vissa undantagsfall befriat konsumenten från betalningsskyldighet när det inte gjorts en fullgod kreditprövning.

Därutöver anförde ministern att direktivet på flera punkter skärper kreditgivarnas informationsskyldighet. Det finns krav på information vid marknadsföring av kredit, i god tid innan kreditavtalet ingås och i själva kreditavtalet. En fråga som man får ta ställning till i den kommande promemorian är om det, till skillnad mot vad som gäller i dag, ska krävas att effektiv ränta anges vid marknadsföring av kredit även i de fall där krediten understiger 1 500 kr eller ska återbetalas inom tre månader. Det är ett exempel på en möjlighet att sätta andra gränser än i dag som gör att ungdomar skyddas bättre.

Sammanfattningsvis finns det, uttalade ministern, goda skäl att se över formerna för denna typ av lån, bl.a. därför att vi inte har råd med att så många människor, framför allt unga, hamnar i ett utanförskap på grund av skuldbörda.

Justitieministern har vidare, den 14 januari 2009, som svar på en skriftlig fråga (fr. 2008/09:421) om vad hon avser att göra för att undvika att fler konsumenter hamnar i en omöjlig lånespiral innan det nya konsumentkreditdirektivet träder i kraft, inledningsvis framhållit att det redan i dagens lagstiftning finns möjligheter att ingripa. Till exempel kan domstol i vissa undantagsfall befria konsumenten från betalningsskyldighet när det inte gjorts en fullgod kreditprövning. Dessutom kan oskäliga avtalsvillkor och förfaranden som innebär ocker också angripas enligt dagens lagstiftning. När det gäller frågan om ocker anför ministern att hon kan föreställa sig att det finns unga som ingått avtal på grund av lättsinne eller oförstånd. Det finns en bestämmelse i avtalslagen om att avtalet är ogiltigt om man utnyttjar någons lättsinne eller oförstånd och den ersättning man tar ut är uppenbart oproportionerlig.

Ministern anför vidare att problemen med sms-lån har väckt stor uppmärksamhet. Det visar inte minst de många frågor och interpellationer som hon besvarat om sms-lån. Inom departementet pågår arbetet med att genomföra det nya konsumentkreditdirektivet. Det ska vara genomfört i maj 2010. Målsättningen är att en promemoria om genomförandet ska vara klar inom kort för att därefter remitteras. I promemorian tas åtgärder mot problemen med sms-lån upp.

Ministern förklarar därutöver att hon inte vill föregripa promemorian, men som hon bl. a. nämnde i den senaste interpellationsdebatten om sms-lån i december förra året kan vi inte ha en ordning med bristfälliga eller uteblivna kreditprövningar som riskerar att försätta människor i skuldfällor.

Integrations- och jämställdhetsminister Nyamko Sabuni har den 18 februari 2009, som svar på en skriftlig fråga om åtgärder mot sms-lån (fr. 2008/09:610), anför att, som hon tidigare svarat (se fr. 2007/08:109 och 2007/08:1511), det är en angelägen fråga att framför allt ungdomar inte hamnar i skuldfällan. Ministern har pekat på att ett nytt konsumentkreditdirektiv ska genomföras i svensk rätt genom ändringar i konsumentkreditlagen, att översynen av lagen redan har påbörjats och att problemen kring sms-lånen är en central del i detta arbete. De bestämmelser i lagen som medger undantag från skyldigheten att lämna information om effektiv ränta och från skyldigheten att göra kreditprövning när det gäller små och korta lån ses då över. Ministern har vidare anför att arbetet har hög prioritet och att en departementspromemoria inom kort förväntas vara klar för remissbehandling och att det är Justitiedepartementet som ansvarar för lagstiftningsärendet.

Justitieminister Beatrice Ask har dessutom i en interpellationsdebatt den 23 mars 2009 (ip. 2008/09:342 och 388) bl.a. anför att det, som hon tidigare berättat i kammaren, pågår ett arbete inom Justitiedepartementet med en departementspromemoria om konsumentkrediter. I den promemorian kommer det att läggas fram ett förslag till en ny konsumentkreditlag. De regler som gäller i dag behöver ändras på ett par punkter. De måste anpas-

sas till det nya konsumentkreditdirektivet. Frågorna har ett direkt samband med åtgärderna mot problem med sms-lån. Det är därför de behandlas i ett sammanhang.

Ministern anförde vidare att en viktig del som rör sms-lånen är frågan om vilken information som ska finnas i marknadsföringen. Det nya konsumentkreditdirektivet innebär att det är möjligt att införa ett krav på att effektiv ränta ska anges vid marknadsföring av bl.a. sms-lån. En annan viktig del är kravet på kreditprövning. Att ungdomar och andra hamnar i skuldfällor till följd av ansvarlös utlåning är något som måste motverkas. Direktivet kräver att kreditgivarna ska kreditpröva konsumenterna. Små krediter, under 200 euro, omfattas visserligen inte av direktivet, men vi kan välja att ha samma krav på kreditprövning för dem. Ett krav på en fullgod kreditprövning borde vara en verkningsfull åtgärd. Konsumentverket kan då ingripa om kreditprövningar inte görs.

Konsumentverket har tillsyn över att konsumentkreditlagens bestämmelser följs. Eftersom tillsynens främsta syfte är att kontrollera att reglerna om konsumentskydd efterlevs anser ministern att det är en lämplig ordning att Konsumentverket utövar tillsynen. Frågan om tillsyn över sms-låneföretagens kreditprövning kommer att behandlas i den kommande promemorian.

Ministern anförde också att det är viktigt att vi hittar åtgärder som motverkar problemen med sms-lånen, men samtidigt är det angeläget att vi inte tar ett snabbspår som gör att vi får en dålig lagstiftning. Vi behöver, enligt ministern, bevara möjligheterna till en enkel och kostnadseffektiv kreditgivning, men samtidigt ge ett tillräckligt konsumentskydd.

Utskottets tidigare behandling

När utskottet våren 2008 behandlade motionsyrkanden om sms-lån i betänkande 2007/08:CU10 pekade utskottet inledningsvis på att sms-lånen är en förhållandevis ny företeelse på den svenska marknaden och att det är de senaste årens tekniska utveckling som har skapat förutsättningar för den här typen av korttidskrediter. Utskottet konstaterade att det i de då aktuella motionerna och vid utskottets offentliga utfrågning hade framförts kritik mot den här typen av krediter. Sms-lånen hade också kritiserats i den allmänna debatten, och olika myndigheter hade också vidtagit ett antal åtgärder.

Trots den i många fall berättigade kritiken mot sms-lånen ville utskottet dock framhålla att den aktuella typen av korttidskrediter med en marknadsföring i överensstämmelse med marknadsföringslagen och avtalsvillkor i enlighet med avtalsvillkorslagen kan fylla en funktion på marknaden som en konkurrerande finansiell tjänst eller som komplement till bankernas traditionella låneprodukter. Vidare pekade utskottet på att det redan i dag enligt gällande lagstiftning finns möjligheter att ingripa mot korttidskrediter vad gäller oskäliga avtalsvillkor, otillbörlig marknadsföring och förfaranden som innebär ocker.

Den ökande förekomsten av sms-lån och den stora andel av ansökningarna om betalningsföreläggande på grund av obetalda sms-lån som avser unga vuxna och som redovisats i olika myndighetsrapporter väckte emellertid, enligt utskottets mening, frågor om behov av myndighetsåtgärder i syfte att förhindra att ungdomar hamnar i skuldfällor samt ändrad lagstiftning.

Vad gäller behovet av myndighetsåtgärder i syfte att förhindra att unga vuxna hamnar i skuldfällor ville utskottet lyfta fram det förtjänstfulla arbete som olika myndigheter hittills bedrivit och som redovisades vid utskottets offentliga utfrågning.

Utskottet konstaterade att olika myndigheter bedriver ett omfattande arbete i syfte att förhindra att unga vuxna hamnar i skuldfällor, och utskottet förutsatte att detta arbete fortsätter att bedrivas i samma omfattning som hittills och att överträdelse av marknadsföringslagen och avtalsvilkorslagen fortsättningsvis beivras.

Vad gäller frågan om det finns behov av ändrad lagstiftning anförde utskottet följande. Beträffande den aktuella typen av korttidskrediter gäller inte, som tidigare redovisats, konsumentkreditlagens krav på kreditprövning, på att lämna information i marknadsföringen och på skriftliga kreditavtal. De aktuella bestämmelserna infördes i lagen i början av 1990-talet. Det var då inte möjligt att förutse den tekniska utveckling som skapat förutsättningar för sms-lånen. Därtill kommer de konsumentproblem för främst unga som är förenade med sms-lånen och som bl.a. Konsumentverket pekat på. Mot denna bakgrund ansåg utskottet, liksom flertalet motionärer, att det finns skäl att överväga om undantagen i konsumentkreditlagen bör tas bort.

Utskottet anförde vidare bl.a. att av betydelse för frågan om behovet av lagändringar är också vilka ändringar som kan bli nödvändiga med anledning av förslaget till ett nytt konsumentkreditdirektiv. Sedan en tid tillbaka pågår ett arbete inom Justitiedepartementet med en översyn av konsumentkreditlagen, där utformningen av ett regelverk för sms-lånen är av central betydelse. Översynen kommer att resultera i en departementspromemoria.

Utskottet välkomnade detta regeringens initiativ till en översyn av lagstiftningen och kunde samtidigt konstatera att det inte torde föreligga några större meningsmotsättningar mellan motionärerna och regeringen i frågan om behovet av en översyn av lagstiftningen. Enligt utskottets mening borde resultatet av det pågående beredningsarbetet inte föregripas genom någon åtgärd från riksdagens sida. Utskottet förutsatte att beredningsarbetet bedrivs skyndsamt.

Utskottet föreslog att riksdagen skulle avslå de då aktuella motionerna och riksdagen följde utskottet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att utskottet står fast vid sin ovan redovisade uppfattning när det gäller behovet av en översyn av lagstiftningen om den här typen av korttidskrediter. Utskottet instämmer med Justitieministern i att det är bra om det regelverk som styr sms-lånen kan göras tydligare så att färre får problem med ökad skuldsättning. Särskilt angeläget är förhindra att ungdomar hamnar i ett utanförskap på grund av skuldbörda. Trots den i många fall berättigade kritiken mot sms-lånen kan dock samtidigt, som utskottet pekade på våren 2008, den aktuella typen av korttidskrediter – med en marknadsföring och avtalsvillkor i överensstämmelse med gällande lagregler – fylla en funktion på marknaden som en konkurrerande finansiell tjänst eller som komplement till bankernas traditionella låneprodukter.

Ett nytt konsumentkreditdirektiv har antagits våren 2008. Inom Justitiedepartementet pågår för närvarande ett arbete med att genomföra direktivet i svensk rätt. De ansvariga stadsråden har förklarat att inom ramen för detta arbete tas även åtgärder när det gäller problemen med sms-lån upp. Målsättningen är att en departementspromemoria ska vara klar inom kort för att därefter remitteras. Enligt uppgift från Justitiedepartementet kommer även bl.a. promemorian Konsumentskyddet inom det finansiella området och Konsumentombudsmannens framställning om en översyn av lagstiftningen som rör s.k. snabbblån att beaktas i detta arbete.

Utskottet anser att resultatet av det arbete som nu pågår inom Justitiedepartementet inte bör föregripas genom någon åtgärd från riksdagens sida.

När det gäller motionsyrkandet om att riksdagen genom ett tillkännagivande ska ge regeringen i uppdrag att utarbeta ett program för att utbilda unga konsumenter i privatekonomiska frågor som sms-lån och snabba krediter delar utskottet motionärernas syn på vikten av att ungdomar får utbildning i dessa frågor. Som redovisats ovan bedriver redan bl.a. Konsumentverket, Kronofogdemyndigheten och Finansinspektionen ett omfattande arbete i syfte att ge ungdomar utbildning i privatekonomi. Såvitt utskottet har sig bekant fungerar detta arbete väl. Utskottet kan mot denna bakgrund inte anse att det nu finns behov av ett sådant regeringsuppdrag som motionärerna föreslår.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna C201, C207, C227, C231, C235, C249, C259, C272, C342, C350, C380, C390 yrkande 9, C395 i denna del, C398, C440 yrkandena 2, 3 och 5 samt C465.

Överskultsättning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner med olika förslag på åtgärder mot överskultsättning. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete inom Justitiedepartementet.

Jämför reservationerna 2 (s) och 3 (v) samt särskilt yttrande 2 (s).

Bakgrund

Genom skultsaneringslagen (1994:334), som trädde i kraft den 1 juli 1994, infördes en möjlighet för fysiska personer att under vissa förutsättningar helt eller delvis befrias från en övermäktig skultbörda. Lagen kom till mot bakgrund av den överskultsättning som drabbade många enskilda under 1980- och 1990-talen. Från och med den 1 januari 2007 har en ny skultsaneringslag ersatt 1994 års lag (prop. 2005/06:124, bet. LU35, rskr. 286, SFS 2006:548).

Skultsanering enligt skultsaneringslagen går ut på att gäldenären helt eller delvis befrias från ansvar för betalningen av de skultder som omfattas av skultsaneringen. Skultsanering får enligt 4 § beviljas en gäldenär med hemvist i Sverige som är fysisk person om gäldenären är på obestånd och så skultsatt att han eller hon inte kan antas ha förmåga att betala sina skultder inom överskådlig tid, och det är skäligt med hänsyn till gäldenärens personliga och ekonomiska förhållanden att skultsanering beviljas honom eller henne. Vid tillämpningen av skälighetsrekvisitet ska särskilt beaktas skultderns ålder, omständigheterna vid deras tillkomst, de ansträngningar gäldenären har gjort för att fullgöra sina förpliktelse och det sätt på vilket gäldenären har medverkat under handläggningen av ärendet om skultsanering.

I princip är skultsaneringslagen avsedd enbart för privatpersoner, även om näringsidkare undantagsvis kan beviljas skultsanering. Beträffande näringsidkare gäller, enligt 5 §, utöver villkoren i 4 § att skultsanering får beviljas endast om det finns särskilda skäl med hänsyn till näringsverksamhetens ringa omfattning och enkla beskaffenhet. Vid skultsanering får gäldenären, enligt 9 §, för dennes och dennes familjs försörjning förbehållas ett belopp som för varje år bestäms av Kronofogdemyndigheten. Detta består av ett normalbelopp beroende på familjesituation och tillägg av olika slag för t.ex. bostad.

Bestämmelser om preskription av fordringar finns i preskriptionslagen (1981:130). Enligt 8 § innebär preskription att borgenären förlorar rätten att kräva ut sin fordran. Preskription av en huvudfordran omfattar även fordran på ränta och annan tilläggsförpliktelse samt fordran på grund av borgen. En fordran preskriberas, enligt 2 §, tio år efter tillkomsten, om inte preskriptionen dessförinnan avbryts. Preskriptionstiden är dock tre år

för fordran mot en konsument, om fordringen avser en vara, tjänst eller annan nytthet som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet har tillhandahållit konsumenten för huvudsakligen enskilt bruk. Detsamma gäller fordran mot den som har gått i borgen för betalningen av en sådan fordran. Den treåriga preskriptionstiden gäller dock inte fordringar som grundar sig på löpande skuldebrev. Preskription kan enligt 5 § avbrytas genom att 1) gäldenären utfäster betalning, erlägger ränta eller amortering eller erkänner fordringen på annat sätt gentemot borgenären, 2) gäldenären får ett skriftligt krav eller en skriftlig erinran om fordringen från borgenären, 3) borgenären väcker talan mot gäldenären eller annars åberopar fordringen gentemot gäldenären vid domstol, hos Kronofogdemyndigheten eller i skiljeförfarande, konkursförfarande eller förhandling om offentligt ackord. I 6 § stadgas att om preskription har avbrutits genom erkännande, krav eller erinran, löper en ny preskriptionstid enligt 2 § från dagen för avbrottet.

Bestämmelser om verkställighet av domstols dom eller annan exekutionstitel finns i utsökningsbalken. I 3 kap. 1 § regleras på grund av vilka exekutionstitlar som verkställighet får äga rum. Invändningar mot verkställighet regleras i 3 kap. 21 §. Enligt bestämmelsen får verkställighet inte äga rum om svaranden visar att han eller hon har fullgjort betalningsskyldighet eller annan förpliktelse som ansökningen om verkställighet avser. Detsamma gäller om svaranden till kvittning åberopar fordran som har fastställts genom exekutionstitel vilken får verkställas eller som grundas på skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis, och i övrigt förutsättningar för kvittning föreligger. Gör svaranden gällande att annat förhållande som rör parternas mellanhavanden utgör hinder mot verkställighet och kan invändningen inte lämnas utan avseende, får verkställighet inte äga rum. Av förarbetena till bestämmelsen framgår att frågan om preskription beaktas som hinder mot verkställighet endast efter invändning från svarandens sida (prop. 1980/81:9 s. 1085 f.).

Bestämmelser om vilken ränta som den som försummat att betala en skuld i rätt tid är skyldig att betala för tiden efter förfallodagen till dess betalning sker, s.k. dröjsmålsränta, finns i räntelagen (1975:635). Lagen gäller i den mån ej annat är avtalat eller utfäst eller särskilt föreskrivet (1 § andra stycket). För det fall annat inte gäller enligt 1 § andra stycket räntelagen ska dröjsmålsräntan beräknas för år efter en räntefot som motsvarar den vid varje tid gällande referensräntan enligt 9 § räntelagen med ett tillägg av 8 procentenheter (6 §). Referensräntan fastställs för varje kalenderhalvår genom särskilt beslut av Riksbanken (9 §). Har en gäldenär på grund av sjukdom, arbetslöshet eller annan liknande omständighet som han eller hon inte har kunnat råda över varit förhindrad att betala i rätt tid och skulle en skyldighet att utge full ränta med anledning av dröjsmålet med hänsyn härtill vara oskälig, får den ränta som annars skulle utgå jämkas (8 §).

Motionerna

Frågor om skuldsanering behandlas i fem motioner.

Ann-Christin Ahlberg (s) anser i motion C238 att det är viktigt att processen för att söka och beviljas skuldsanering skyndas på. Motionären pekar särskilt på barnfamiljers behov av snabba insatser. Ett tillkännagivande föreslås i enlighet härmed.

Raimo Pärssinen (s) föreslår i motion C244 ett tillkännagivande om att regeringen bör göra en översyn av reglerna för beräkning av förbehållsbeloppet vid skuldsanering. Motionären menar bl.a. att barnbidrag inte borde räknas som inkomst vid bestämmande av förbehållsbelopp.

I motion C357 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s) föreslås ett tillkännagivande om att se över skuldsaneringslagens regler när det gäller betydelsen av vissa faktorer såsom ålder och sjukdom. Motionerna anser att det är rimligt att en person som är gammal eller svårt sjuk och beviljas skuldsanering kan få en lägre återbetalningsgrad än i normalfallet, eller i annat fall en mer förmånlig behandling av sitt ärende med hänsyn till individuella faktorer.

Reza Khelili Dylami (m) anser i motion C395, delvis, att det måste bli enklare att få skuldsanering. Ett tillkännagivande begärs i enlighet härmed.

Annelie Enochson (kd) föreslår i motion C416 ett tillkännagivande om att regeringen ska lägga fram lagförslag som innebär att skuldsanering ska kunna beviljas på väsentligt kortare tid än i dag (yrkande 1, delvis).

I två motioner behandlas olika frågor om preskription.

Egon Frid m.fl. (v) begär i motion C390 att regeringen lägger fram lagförslag som innebär dels att en absolut preskriptionstid för civilrättsliga fordringar gentemot privatpersoner införs (yrkande 10), dels att Kronofogdemyndigheten självmant ska kunna pröva frågan om en fordran som omfattas av en ansökan om verkställighet är preskriberad (yrkande 11).

Annelie Enochson (kd) föreslår i motion C416 ett tillkännagivande om att regeringen ska lägga fram lagförslag som innebär att det införs en absolut preskriptionstid för civilrättsliga fordringar (yrkande 1, delvis).

I en motion berörs en annan preskriptionsliknande fråga.

I motion C440 Carina Moberg m.fl. (s) föreslås ett tillkännagivande om att införa en tidsgräns för indrivning av skulder (yrkande 4).

Egon Frid m.fl. (v) begär i motion C390 även att regeringen ska lägga fram lagförslag som innebär att det införs ett tak för högsta tillåtna räntesats när det gäller konsumtionskrediter (yrkande 12). Motionärerna anser bl.a. att dröjsmålsrättan bör begränsas. Vidare begärs ett tillkännagivande om att det ska göras en översyn av utskökningsbalken (yrkande 14).

Ylva Johansson m.fl. (s) förespråkar i motion So575 ett tillkännagivande om att regeringen bör ta fram en samlad redovisning av de mest skuldsattas situation och föreslå åtgärder (yrkande 28). Enligt motionärerna kräver problemet med överskuldsättning ytterligare initiativ från samhällets sida, inte minst ur ett ungdomsperspektiv.

Myndighetsrapporter m.m.

Konsumentverket fick i regleringsbrevet för 2002 i uppdrag att närmare analysera orsakerna till och uppkomsten av skuldfällor och föreslå åtgärder för att begränsa problemen med överskudsättning. Arbetet redovisades i pm 2003:4 Överskudsättning – Omfattning, orsaker och förslag till åtgärder. I rapporten föreslår Konsumentverket ett antal åtgärder för att begränsa problemen med överskudsättning. Myndigheten föreslår bl.a. att en kartläggning ska göras av hur olika offentligt-rättsliga system påverkar hushåll med betalningsproblem, att möjligheten att införa en begränsning av vilken dröjsmålsränta som kan avtalas mellan kreditgivare och konsument utreds, att en översyn görs av reglerna för indrivning av enskilda mål i syfte att införa en tidsgräns efter vilken staten inte längre bistår borgenärerna och att regeringen ger ansvariga myndigheter i uppdrag att ta fram åtgärder för att förhindra problem med överskudsättning bland egenföretagare.

Skatteverket fick i regleringsbrevet för 2004 i uppdrag att analysera de problem som leder till att personer har svårt att komma ur sin skuldsituation och som till följd av detta riskerar att bli s.k. evighetsgäldenärer samt att lämna förslag till åtgärder. I december 2004 redovisade verket uppdraget genom en skrivelse i vilken man pekar på ett antal möjliga åtgärder som skulle kunna bidra till att minska antalet evighetsgäldenärer hos kronofogdemyndigheterna. De punkter som verket tar upp är följande. 1) Preskriptionsreglerna för civilrättsliga fordringar ges en liknande utformning som för det allmännas fordringar, dvs. en absolut preskription. 2) I utsökningsbalken införs regler som sätter en bortre gräns för hur länge indrivning av skulder vid kronofogdemyndighet över huvud taget får ske. 3) I utsökningsbalken införs regler som innebär att frågan om preskription av en fordran kan komma under prövning även om gäldenären inte gjort invändning härom. 4) Krediteringsreglerna vid indrivning ändras så att exempelvis kapital krediteras före ränta. 5) Ett räntetak vid indrivning införs.

Under 2006 fick en arbetsgrupp inom Kronofogdemyndigheten och Skatteverket i uppdrag att öka kunskapen om överskudsättning. Det främsta syftet med uppdraget var att ta reda på de bakomliggande orsakerna till att vissa betalar sina skulder och andra inte. Fokus för arbetet var att öka kunskapen för att på så sätt påverka existerande sätt att tänka. Arbetet redovisades i januari 2008 i rapporten (2008:1) Alla vill göra rätt för sig. I rapporten anförts att överskudsättningsproblemet inte går att eliminera, men det går att minimera. Det betyder att det måste finnas mekanismer som dels försvårar att överskudsättning uppkommer, dels lindrar konsekvenserna när en överskudsättning väl har inträffat. Att människor hamnar i utanförskap och blir sjuka vinner ingen på. Det går inte att placera ansvaret för problemet endast hos de överskudsatta. Ett annat synsätt behövs. Även borgenärer och samhället har ett ansvar. Åtgärderna bör ta sikte på att den överskudsatte ska kunna komma tillbaka till ett värdigt och ekonomiskt aktivt liv. Det skapar bäst förutsättningar för att skulderna ska bli

betalda. – Arbetsgruppens slutsats är att den enda rimliga ståndpunkten för såväl samhället som enskilda individer som på ett eller annat sätt kommer i kontakt med överskuldssatta personer är att utgå från att alla vill göra rätt för sig. Detta synsätt får konsekvenser för hur samhället väljer att agera. Det handlar om att förebygga att individer hamnar i överskuldssättning och underlätta för den överskuldssatte att göra rätt för sig. Detta leder till minskat lidande och samhällsekonomiska vinster.

Som nämnts i föregående avsnitt fick Kronofogdemyndigheten i regleringsbrevet för 2008 i uppdrag att i samråd med Konsumentverket identifiera risker för och orsaker till överskuldssättning hos ungdomar. I uppdraget ingick att lämna förslag till åtgärder, inklusive behov av förändrad lagstiftning, för att förhindra att ungdomar hamnar i överskuldssättning. Uppdraget har redovisats i rapporten Överskuldssättning och ekonomiska problem bland ungdomar – En kartläggning av risker (KFM Rapport 2008:3). Kronofogdemyndigheten och Konsumentverket föreslår sammanfattningsvis bl.a. följande åtgärder för att minska riskerna för överskuldssättning och ekonomiska problem bland ungdomar. Ungdomsstyrelsen bör ges ett uttalat samordningsansvar på myndighetsnivå i frågor om överskuldssättning och ekonomiska problem bland ungdomar. En nationell samordningsfunktion för insatser mot överskuldssättning och ekonomiska problem bör inrättas inom Regeringskansliet eller på någon lämplig myndighet. En handlingsplan för insatser mot överskuldssättning upprättas i Regeringskansliet med särskild prioritering av insatser riktade mot ungdomsgruppen. De kommunala budget- och skuldrådgivarnas förebyggande verksamhet bör förstärkas och utvecklas i samverkan med skolor och lokala myndigheter. En samordnad lösning för webbaserad information till ungdomar bör utvecklas. Forskning kring frågor om ungdomar och överskuldssättning bör stimuleras. Problematiken kring sms-lån bör åtgärdas. Konsumentskyddsregler vid köp av kommunikationsrelaterade tjänster bör utredas.

2007 års Insolvensutredning

2007 års Insolvensutredning föreslår i delbetänkandet Vägen tillbaka för överskuldssatta (SOU 2008:82) bl.a. följande ändringar i skuldsaneringslagen. Skuldernas ålder ska inte längre beaktas särskilt vid den allmänna skälighetsbedömningen vid skuldsanering. Det grundläggande krav på gäldenärens ekonomiska situation som i dag ställs för att skuldsanering ska bli aktuell bör inte sänkas till insolvens i konkurslagens mening. Skuldsanering ska kunna komma i fråga om gäldenären är på obestånd och så skuldsatt att han eller hon kan antas sakna förmåga att betala sina skulder inom de närmaste åren. Det s.k. kvalificerade insolvensrekvisitet bör ta sikte på en mer kortsiktig prognos än den som görs enligt gällande rätt. Den betalningsplan som ska bestämmas vid en skuldsanering ska som huvudregel löpa under tre år. En ansökan om omprövning av skuldsanering med anledning av väsentligt förbättrade förhållanden ska, i stället för vad som gäller för närvarande, ges in inom tre år. Betalningsplanens löptid

ska kunna förlängas till som längst fem år. En konkursförvaltare ska till sin slutredovisning bifoga en redogörelse för huruvida han har anledning att anta att en gäldenär som är en fysisk person är kvalificerat insolvent. Konkursförvaltaren ska också redogöra för sådana omständigheter som kommit fram under konkursförvaltningen och som kan antas vara av betydelse för den allmänna skälighetsprövningen för det fall gäldenären ansöker om skuldsanering.

Det sätt på vilket gäldenären har medverkat under handläggningen av ett konkursärende som föregått en ansökan om skuldsanering ska beaktas särskilt vid den allmänna skälighetsprövningen. Det ska emellertid även fortsättningsvis krävas att gäldenären efter sin förmåga medverkar i ett ärende om skuldsanering.

De ändringar i skuldsaneringslagen som föreslås ska gälla generellt. Någon särbehandling av evighetsgäldenärer med skulder som hänför sig till näringsverksamhet bör inte komma i fråga.

Utredaren har inom ramen för uppdraget även övervägt andra åtgärder mot överskuldsättning.

När det gäller frågan om att införa en absolut eller yttersta preskriptionsfrist är utredarens bedömning att resultatet av ändringarna i skuldsaneringslagen bör avvaktas innan det kan bli aktuellt att ytterligare överväga ett regelverk för absolut preskription av civilrättsliga fordringar. Regler av detta slag bör således för närvarande inte komma i fråga. Utredaren bedömer vidare att en regel om att preskription ska beaktas ex officio av Kronofogdemyndigheten bör bli föremål för överväganden i samband med den kommande översynen av utskökningsbalken. Regler om rättetak av olika slag bör, enligt utredarens bedömning, inte införas. Utredaren bedömer inte heller att regler om tidsgränser för indrivning bör införas.

Betänkandet har remissbehandlats, och enligt uppgift från Justitiedepartementet pågår nu arbetet med en lagrådsremiss. En proposition kommer troligen att lämnas till riksdagen under hösten 2009.

Ytterligare pågående arbete

Enligt uppgift från Justitiedepartementet har bl.a. en översyn av gäldenärernas situation vid löneutmätning inletts. För närvarande håller en arbetsgrupp på med att ta fram ett förslag till utmättningsregler som i större utsträckning än dagens regler tillförsäkrar gäldenärerna ett tillfredsställande socialt skydd. En promemoria är avsedd att remitteras under 2009.

Utskottets ställningstagande

Motionsyrkanden med olika förslag på åtgärder mot överskuldsättning har senast behandlats av civilutskottet våren 2008 i det av riksdagen godkända betänkandet 2007/08:CU10. Som utskottet då uttalade skapar långvarig överskuldsättning sociala problem och utanförskap, vilket i sin tur leder till kostnader för samhället. Det är därför angeläget att lagstiftningen har den samhällsekonomiskt mest effektiva utformningen.

De frågeställningar som tagits upp i de nu aktuella motionerna om överskuldssättning har till stor del varit föremål för överväganden av 2007 års Insolvensutredning i delbetänkandet Vägen tillbaka för överskuldssatta (SOU 2008:82). Betänkandet är för närvarande föremål för beredning inom Regeringskansliet.

Utskottet anser att resultatet av det arbete som nu pågår inom Justitiedepartementet inte bör föregripas genom någon åtgärd från riksdagens sida.

Vad slutligen gäller motionsyrkandet med förslag om en översyn av utskökningsbalken har utskottet erfarit från Justitiedepartementet att regeringen avser att ta ett initiativ till en sådan översyn. En översyn av gäldenärernas situation vid löneutmätning har dock redan inletts. Utskottet är därför inte berett att nu föreslå något initiativ från riksdagen i frågan.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen avslår motionerna C238, C244, C357, C390 yrkandena 10–12 och 14, C395 i denna del, C416 yrkande 1, C440 yrkande 4 och So575 yrkande 28.

Reservationer

1. Sms-lån, punkt 1 (s, v, mp)

av Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s), Egon Frid (v), Eva Sonidsson (s) och Jan Lindholm (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:C207, 2008/09:C227, 2008/09:C231, 2008/09:C235, 2008/09:C342, 2008/09:C350, 2008/09:C440 yrkandena 2, 3 och 5 samt 2008/09:C465 och bifaller delvis motionerna 2008/09:C201, 2008/09:C249, 2008/09:C259, 2008/09:C272, 2008/09:C380, 2008/09:C390 yrkande 9, 2008/09:C395 i denna del och 2008/09:C398.

Ställningstagande

De s.k. sms-lånen är en förhållandevis ny företeelse på den svenska marknaden, och det är de senaste årens tekniska utveckling som skapat förutsättningar för den här typen av korttidskrediter. Antalet företag som erbjuder denna form av krediter har ökat stort sedan denna typ av lån introducerades i Sverige 2006.

Flera rapporter, bl.a. från Konsumentverket och Kronofogdemyndigheten, visar att sms-lånen är förenade med ett antal problem för framför allt svaga konsumentgrupper, unga vuxna och redan skuldsatta.

Möjligheten att låna pengar via sin mobiltelefon eller dator utan kreditprövning och säkerhet är ett växande problem. Lånen är dessutom förenade med mycket höga avgifter och räntor. De som inte kan betala tillbaka lånen måste ofta ta nya lån för att täcka det första och hamnar på så sätt i en skuldfälla. Många får betalningsanmärkningar på grund av obetalda sms-lån, vilket medför att man får svårigheter att skaffa bostad, telefonabonnemang, anställning eller ta andra lån.

Antalet ärenden hos Kronofogdemyndigheten på grund av obetalda sms-lån har också ökat mycket kraftigt. Enligt statistik för 2006 var det totala antalet ansökningar 1 407 stycken, varav drygt 39 % avsåg gruppen 18–25 år. Under hela 2007 kom det in 20 418 ansökningar, varav 35,9 % avsåg gruppen 18–25 år. Totalt under 2008 kom det in 35 775 ansökningar på grund av obetalda sms-lån, varav 27,1 % avsåg gruppen 18–25 år. Även om ungdomar fortfarande är starkt överrepresenterade så ökar nu i stället skuldsättningen i de äldre åldersgrupperna, inte minst bland kvinnor.

Vi ser med oro på att antalet obetalda sms-lån alltså ökar starkt. I en tid av kraftigt stigande arbetslöshet kommer många människor att få det svårt. Varsel läggs varje dag, och många tvingas lämna sina arbeten. Hushållens ekonomi utsätts för svåra påfrestningar, och osäkerheten över ekonomin är stor. I en sådan situation kan det vara lätt att lockas till lättillgängliga sms-lån där pengarna snabbt hamnar på kontot utan att några frågor ställs. Det är en snabb lösning som kan få långtgående konsekvenser för den enskilde.

Ungdomarnas andel av antalet ansökningar om betalningsföreläggande på grund av obetalda sms-lån har visserligen minskat under 2008. Trots detta är ungdomarnas andel fortfarande mycket hög. För att motverka den utveckling som vi ser i dag behöver ungdomar få kunskap och information om privatekonomiska frågor som sms-lån och snabba krediter. Vi anser därför att riksdagen genom ett tillkännagivande bör regeringen i uppdrag att utarbeta ett program för att informera ungdomar om dessa frågor.

Enligt vår uppfattning måste även reglerna för denna nya typ av korttidskrediter ändras. Konsumentkreditlagens krav på kreditprövning, på att lämna information i marknadsföringen och på skriftliga kreditavtal gäller t.ex. inte för dessa krediter. De aktuella bestämmelserna i konsumentkreditlagen är föråldrade och inte anpassade till de senaste årens teknikutveckling. Konsumentombudsmannen har föreslagit att de ovan nämnda undantagen i konsumentkreditlagen bör tas bort.

Våren 2008 antogs ett nytt konsumentkreditdirektiv. Justitieministern har uppgett att frågan om särskild lagstiftning för sms-lånen ska behandlas inom ramen för det arbete som pågår inom Justitiedepartementet med att genomföra direktivet i svensk rätt. Direktivet är dock inte tillämpligt på kreditavtal som avser ett sammanlagt kreditbelopp under 200 euro. Det är inte heller tillämpligt på kreditavtal enligt vilka krediten ska betalas tillbaka inom tre månader och för vilka endast obetydliga avgifter ska betalas.

Vi befarar att genomförandet av direktivet kan komma att ta tid. Vi är också tveksamma till om direktivet kommer att få någon större praktisk betydelse för den aktuella typen av korttidskrediter. Om inget görs snarast kommer alltfler att hamna i skuldfällan. Mot denna bakgrund anser vi, liksom Konsumentombudsmannen, att regeringen omgående måste återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att undantagen i konsumentkreditlagen när det gäller kraven på kreditprövning, information och skriftliga avtal tas bort. Lagförslagen bör också, enligt vår mening, omfatta regler om kraftigare sanktioner mot de kreditföretag som inte uppfyller kravet på kreditprövning och om en betänketid för konsumenten vid bl.a. sms-lån.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna C207, C227, C231, C235, C342, C350, C440 yrkandena 2, 3 och 5 och C465 samt med delvis bifall till motionerna C201, C249, C259, C272, C380, C390 yrkande 9, C395 i denna del och C398 tillkännage för regeringen.

2. Överskudsättning, punkt 2 (s)

av Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s) och Eva Sonidsson (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2008/09:C244, 2008/09:C357 och 2008/09:So575 yrkande 28 och avslår motionerna 2008/09:C238, 2008/09:C390 yrkandena 10–12 och 14, 2008/09:C395 i denna del, 2008/09:C416 yrkande 1 och 2008/09:C440 yrkande 4.

Ställningstagande

Följderna av att vara skuldsatt kan beskrivas i termer som maktlöshet, underläge, ensamhet, social utsatthet och inte minst ovärdig behandling vid kontakter med fordringsägare, sociala myndigheter m.fl. Tyvärr hamnar människor ibland i en fruktansvärt svår situation, och de vet inte hur de ska komma ur sin skuldfälla. Den nya skuldsaneringslagen var ett steg i rätt riktning, men fortfarande har man inte löst problemen för de s.k. evighetsgäldenärerna.

Överskudsättning är ett stort och växande problem. I en tid med stigande arbetslöshet och försämrad ekonomi för hushållen ökar risken för att alltfler blir överskudsatta.

2007 års Insolvensutredning har i sitt delbetänkande Vägen tillbaka för överskudsatta (SOU 2008:82) föreslagit lättnader i skuldsaneringslagen. Vi anser att Insolvensutredningens förslag till ändringar i skuldsaneringslagen är bra, men enligt vår mening kräver problemet med överskudsättning ytterligare initiativ från samhällets sida, inte minst sett ur ett ungdomsperspektiv. Enligt vår mening bör därför regeringen ta fram en samlad redovisning av de mest skuldsattas situation och föreslå åtgärder. Det får ankomma på regeringen att ta erforderliga initiativ.

Vad gäller motionsförslagen i C244 och C357 om ändringar i skuldsaneringsförfarandet anser vi, liksom motionärerna i motion C357, att det finns starka skäl för regeringen att se över möjligheterna att vid beslut om skuldsanering ta hänsyn till faktorer såsom ålder och sjukdom. Det är rimligt att en person som är gammal eller svårt sjuk och beviljas skuldsanering skulle kunna få t.ex. ett lägre återbetalningsbelopp än i normalfallet. Regeringen bör också, som föreslås i motion C244, se över reglerna för beräkning av förbehållsbeloppet vid skuldsanering. Det får ankomma på regeringen att ta initiativ till en översyn av den problematik som aktualiserats i de nämnda motionerna.

Vad som anförs ovan bör riksdagen, med bifall till motionerna C244, C357 och So575 yrkande 28 samt med avslag på motionerna C238, C390 yrkandena 10–12 och 14, C395 i denna del, C416 yrkande 1 och C440 yrkande 4, tillkännage för regeringen.

3. Överskultsättning, punkt 2 (v)

av Egon Frid (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2008/09:C390 yrkandena 10–12 och 14 samt avslår motionerna 2008/09:C238, 2008/09:C244, 2008/09:C357, 2008/09:C395 i denna del, 2008/09:C416 yrkande 1, 2008/09:C440 yrkande 4 och 2008/09:So575 yrkande 28.

Ställningstagande

I en marknadsekonomi med ett utvecklat creditsystem finns alltid en risk för att enskilda personer ska råka illa ut till följd av överskultsättning. Enligt Kronofogdemyndighetens rapport (2008:1) Alla vill göra rätt för sig är ca 400 000 personer överskultsatta. Det handlar ofta om personer som inte har förmått att betala sina räkningar till följd av oförutsebara händelser, som arbetslöshet, långtidssjukskrivningar etc. Konsumtionskrediter är en vanlig orsak till överskultsättning. Många överskultsatta har även offentligtrettsliga skulder, t.ex. obetalda fordringar på underhållsstöd. Många av de personer som finns i Kronofogdemyndighetens register torde vara, eller löpa stor risk för att bli, s.k. evighetsgäldenärer. Visserligen finns det möjlighet att ansöka om skultsanering, men det är långt ifrån alla gäldenärer som uppfyller de villkor som gäller för att ansökan ska beviljas. Överskultsättning leder också till ökad risk för social utslagning.

2007 års Insolvensutredning har i sitt delbetänkande Vägen tillbaka för överskultsatta (SOU 2008:82) föreslagit lättnader i skultsaneringslagen, vilket är ett steg i rätt riktning för att förbättra de skultsattas situation. Utredaren har däremot inte ansett det aktuellt att i nuläget föreslå ett regelverk för absolut preskription av civilrättsliga fordringar eller en regel om att preskription ska beaktas självmant av Kronofogdemyndigheten. Inte heller har utredaren ansett att regler om rätetetak bör införas.

Jag anser att det är angeläget att regeringen med kraft tar itu med de stora problem som överskultsättningen orsakar. Mot denna bakgrund anser jag, liksom motionärerna i motion C390, att regeringen snarast bör återkomma till riksdagen med lagförslag som innebär att det införs en absolut preskriptionstid för civilrättsliga fordringar gentemot privatpersoner, lagförslag som innebär att Kronofogdemyndigheten självmant ska kunna pröva

frågan om en fordran som omfattas av en ansökan om verkställighet är preskriberad och lagförslag som innebär att det införs ett tak för högsta tillåtna räntesats när det gäller konsumtionskrediter. Vad gäller frågan om en översyn av utsökningsbalken anser jag att regeringen omgående bör besluta direktiv till en utredning som bl.a. bör ges i uppdrag att se över reglerna för bestämmande av förbehållsbeloppet vid löneutmätning.

Vad som anförts ovan bör riksdagen, med bifall till motion C390 yrkandena 10–12 och 14 samt med avslag på motionerna C238, C244, C357, C395 i denna del, C416 yrkande 1, C440 yrkande 4 och So575 yrkande 28, tillkännage för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Sms-lån, punkt 1 (v)

Egon Frid (v) anför:

Vänsterpartiet har i motion C390 yrkande 9 begärt att regeringen snarast lägger fram förslag till lagstiftning som innebär att sms-lån och andra snabb-lån förbjuds. Jag har emellertid i detta ärende slutligen stannat vid att ställa mig bakom en med Socialdemokraterna och Miljöpartiet gemensam reservation som innebär ett tillkännagivande om att regeringen omgående måste återkomma till riksdagen med lagförslag som bl.a. innebär att undantagen i konsumentkreditlagen när det gäller kraven på kreditprövning, information och skriftliga avtal tas bort. Det är angeläget att dessa föreslagna ändringar i konsumentkreditlagen genomförs så att sms-lån och andra snabblånen i praktiken blir otillåtna.

2. Överskuld sättning, punkt 2 (s)

Carina Moberg (s), Johan Löfstrand (s), Christina Oskarsson (s), Hillevi Larsson (s), Gunnar Sandberg (s) och Eva Sonidsson (s) anför:

I likhet med motionären bakom motion C238 anser vi att det är angeläget att barnfamiljernas utsatta situation och behov av snabba insatser särskilt beaktas vid skuldsaneringsförfarandet. Vi delar också uppfattningen i motion C440 yrkande 4 att det bör införas en tidsgräns för indrivning av skulder.

2007 års Insolvensutrednings delbetänkande Vägen tillbaka för överskuld-satta (SOU 2008:82) är för närvarande föremål för beredning inom Regeringskansliet. Enligt uppgift från Justitiedepartementet kommer en proposition troligen att lämnas till riksdagen under hösten 2009.

Då vi vill invänta resultatet av det arbete som pågår inom Regeringskansliet har vi valt att nu inte reservera oss. Vi kommer dock att med stort intresse granska regeringens förslag när det kommer och därefter återkomma med egna förslag om det finns skäl för det.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2008

2008/09:C201 av Rolf Gunnarsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om sms-lån.

2008/09:C207 av Ann-Christin Ahlberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av sms-lån.

2008/09:C227 av Monica Green (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kreditinstitut inte ska kunna gå till kronofogden för att driva in en skuld om de inte tagit kreditupplysning på kunden.

2008/09:C231 av Christina Axelsson och Sonia Karlsson (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om behovet av att lagreglera korttidskrediter.

2008/09:C235 av Catharina Bråkenhielm (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om villkor vid lån via mobiltelefon.

2008/09:C238 av Ann-Christin Ahlberg (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hjälp vid skuldsanering.

2008/09:C244 av Raimo Pärssinen (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om beräkning av förbehållsbeloppet vid skuldsanering.

2008/09:C249 av Lennart Pettersson och Maria Kornevik Jakobsson (båda c):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om effektiv lånekostnad.

2008/09:C259 av Eva Flyborg (fp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om sms-lån med varningstext.

2008/09:C272 av Elisabeth Svantesson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att se över konsumentkreditlagen.

2008/09:C342 av Gunilla Carlsson i Hisings Backa m.fl. (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om krav på att effektiv ränta ska anges och att kreditprövning ska utföras vid korttidslån.

2008/09:C350 av Thomas Bodström (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om problemet med korta krediter på mobil eller Internet.

2008/09:C357 av Anneli Särnblad och Kurt Kvarnström (båda s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om översyn av skuldsaneringslagen, t.ex. när det gäller ålder eller sjukdom.

2008/09:C380 av Emma Henriksson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en översyn av konsumentkreditlagen.

2008/09:C390 av Egon Frid m.fl. (v):

9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen snarast bör lägga fram förslag till ändring i lagstiftningen som innebär att sms-lån och andra snabb-lån förbjuds samt att beloppsgränsen för när en förenklad kreditprövning får ske sänks.
10. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftningen om att en absolut preskriptionstid för civilrättsliga fordringar gentemot privatpersoner införs.
11. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftningen om att Kronofogdemyndigheten (KFM) självmant ska kunna pröva frågan om en fordran som omfattas av en ansökan om verkställighet är preskriberad.
12. Riksdagen begär att regeringen lägger fram förslag till ändring i lagstiftningen om att det införs ett tak för högsta tillåtna räntesats när det gäller konsumtionskrediter.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att göra en översyn av utsködningsbalken.

2008/09:C395 av Reza Khelili Dylami (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om överskuldsättning.

2008/09:C398 av Kerstin Lundgren (c):

Riksdagen begär att regeringen återkommer med förslag till skärpningar av konsumentkreditlagen i enlighet med vad som anförs i motionen.

2008/09:C416 av Annelie Enochson (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ändring i skuldsaneringslagen och i preskriptionslagen.

2008/09:C440 av Carina Moberg m.fl. (s):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om information till ungdomar om privatekonomiska frågor såsom sms-lån och snabba krediter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om skärpt kreditprövning.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om en tidsgräns för indrivning av skulder.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om betänketid för konsumenten.

2008/09:C465 av Ulf Holm (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om snabba sms-lån.

2008/09:So575 av Ylva Johansson m.fl. (s):

28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om överskuldsatthet.